

de Bibliotheek
Zoetermeer

CKC &
partners

Cultuureducatie met Kwaliteit

Doorlopende leerlijn beeld
Groep 7
Lessenreeks 'basis'

Deze leerlijn is ontwikkeld door CKC & partners.

Architectuur

Informatie over 'Architectuur'

Groep 7, lessenreeks 'basis', vier lessen van 60 minuten

Doel van de lessenreeks:

De leerlingen ontdekken diepte op een plat vlak (ruimtebeleving) en de rol van ritme en rust en standpunt voor de betekenis van een kunstwerk. Ze uiten hun fantasie in ruimtelijke constructies. In deze lessenreeks werken ze met de volgende materialen en technieken: tekenen, schilderen, constructie, gemengde techniek en collage. Beeldaspecten die aan bod komen zijn ruimtesuggestie, ruimtelijkheid, ritme, verbinding, compositie, kleur en contrast. Ze leren werken volgens een richtinggevend creatief proces: ze oriënteren zich op de opdracht, onderzoeken het materiaal, voeren een eigen, creërende opdracht uit en evalueren op hun werk en het werkproces.

Materiaallijst:

Les 1:	Wit tekenpapier A3-formaat, pastelkrijt en gum.
Les 2:	Kniptang (voor de leerkracht), voor alle leerlingen scharen, keukenmesjes, meerdere rollen papieren plakband, zacht ribbelkarton, piepschuim, vliegerpapier, stevig kartonachtig papier, stokken of takken tot 10 mm, saté prikkers, borrelprikkers, bindtouw, ijzerdraad, kantoorelastiekjes, lijm paperclips. Voor elke leerling een doos of kartonnen koker als basis.
Les 3:	A4-papier, stevig A3-papier, zwart papier, houtskool (dun en dikker), kneedgum, vochtige en droge papieren handdoekjes, stevige lijm, haarlak.
Les 4:	Schoolverf in alle kleuren, kwasten, waterbakken en papieren handdoekjes.

Les 1: Het kasteel

Kastelen	Cool krijt	Huisje boompje beestje	Nabespreking
----------	------------	---------------------------	--------------

De leerlingen nemen afbeeldingen van diverse kastelen waar. Ze gaan met pastelkrijt een eigen kasteel tekenen, waarbij het van belang is dat ze gaan letten op voor- en achtergrond.

Les 2: Levend gebouw

Bouw de toekomst	Verbinden en bewegen	Bouwwerken	Levend gebouw
------------------	----------------------	------------	---------------

De leerlingen kijken naar bouwwerken van Gaudi en Eiffel. Ze maken een fantasiegebouw van hout en karton met verschillende soorten verbindingen. Ze geven naam en betekenis aan hun werk.

Les 3: De brug

Bijzondere bruggen	Brug over het water	Standpunt	Mijn brug
--------------------	---------------------	-----------	-----------

De leerlingen maken een kunstwerk van een brug over het water in gemengde techniek, houtskool en collage.

Les 4: De stad

Stedenbouw	Ritme en rust	De drukte	De afloop
------------	---------------	-----------	-----------

De leerlingen bekijken kunstwerken van de stad en geven hun visie op de stad weer door middel van verf. Ze leren daarbij aandacht te krijgen voor ritme, kleur en diepte.

Deze lessenreeks sluit aan bij de doorlopende leerlijn Cultuureducatie met Kwaliteit in Zoetermeer. Meer informatie over Cultuureducatie met Kwaliteit vind je [hier](#).

De leerlijn beeld is ontwikkeld door CKC & partners en geschreven door Loulou Joolen en Gerart Kamphuis. Neem bij vragen contact op via primair-onderwijs@ckc-zoetermeer.nl.

Architectuur – Het kasteel

Groep 7, lessenreeks 'basis', les 1

Lesdoel: De leerlingen leren oog te krijgen voor diepte in een kunstwerk en te werken met voorgrond en achtergrond in een pastelkrijttekening.

Benodigde materialen: Tekenpapier A3-formaat, pastelkrijt en gum.

Opdrachten:	Kastelen	Cool krijt	Huisje boompje beestje	Nabespreking
--------------------	----------	------------	---------------------------	--------------

Introductie:

De leerlingen nemen afbeeldingen van diverse kastelen waar. Ze gaan met pastelkrijt een eigen kasteel tekenen, waarbij het van belang is dat ze gaan letten op voor- en achtergrond.

Oriënteren: Kastelen	5 minuten
Opdracht: Toon afbeeldingen van kastelen (zie bijv. hier of hier) en bespreek er een aantal. Zijn er overeenkomsten in de architectuur te vinden? Kunnen ze diepte zien in de schilderijen? Wat staat er op de voorgrond en wat op de achtergrond (bomen, mensen)? Moet de voorgrond of juist de achtergrond donkerder worden?	
Reflecteren: Zijn de leerlingen zelf wel eens in een kasteel geweest? Was dat in Nederland of in een ander land? Wat viel ze op? De dikke muren, de kleine ramen, de zware deuren?	

Onderzoeken: Cool krijt	15 minuten
Opdracht: Laat de leerlingen op een A4-papier de mogelijkheden van pastelkrijt onderzoeken. Laat ze lijnen en vlakken maken, werken met arcering en contouren. Laat ze experimenten met uitgummen en uitwrijven van kleuren. Hoe kunnen ze kleuren donkerder of lichter maken? Moet dat per se altijd met wit of zwart? Laat ze wat schetsjes maken van kastelen en er één van uitkiezen die ze voor hun grote tekening willen gaan gebruiken.	
Reflecteren: Kunnen ze pastelkleuren mengen? Wat voor verschil zien ze tussen uitwrijven en uitgummen?	

Uitvoeren: Huisje, boompje, beestje	30 minuten
Opdracht: Laat de leerlingen een kasteel tekenen, met torens, kantelen, boogramen en schietgaten. Op de voorgrond kunnen ze de bewoners van het kasteel erbij tekenen. Ze maken er ook een slotgracht en een ophaalbrug bij. Naast het kasteel is er misschien ruimte voor een bos. Ook de lucht kunnen ze inkleuren. Laat ze werken met een voor- en achtergrond door te spelen met lichte/donkere kleuren en verschillen in grootte.	
Reflecteren: Kunnen ze in het werk duidelijk een voor- en achtergrond zien? Is er rekening gehouden met verschil in grootte tussen het kasteel en de bewoners? Kloppen de verhoudingen, is er diepte te zien? Hebben ze ook de zijkanten van het kasteel getekend, of alleen de voorkant?	

Evalueren: Nabespreking	10 minuten
Opdracht: Laat de leerlingen langs de verschillende werkstukken lopen en bespreek er een paar.	
Reflecteren: Wat zijn de grootste overeenkomsten en verschillen? Zijn er kastelen getekend die onmogelijk in het echt gebouwd zouden kunnen worden? Kloppen de verhoudingen?	

Aanvullende suggesties:
Teken een feest in het kasteel zelf. Teken de feestgangers en laat zien wie de belangrijkste gasten zijn (denk bijvoorbeeld aan hun kleding of kroon).

Architectuur – Levend gebouw

Groep 7, lessenreeks 'basis', les 2

- Lesdoel:** De leerlingen fantaseren over bouwen, industrie en voertuigen. Ze bouwen een constructie met stevigheid en beweging en passen verschillende soorten verbindingen toe.
- Benodigde materialen:** Kniptang (voor de leerkracht), voor alle leerlingen scharen, keukenmesjes, meerdere rollen papieren plakband, zacht ribbelkarton, piepschuim, vliegerpapier, stevig kartonachtig papier, stokken of takken tot 10 mm, saté prikkers, borrelprikkers, bindtouw, ijzerdraad, kantoorelastiekjes, lijm paperclips. Voor elke leerling een doos of kartonnen koker als basis.

Opdrachten:

Bouw de toekomst	Verbinden en bewegen	Bouwwerken	Levend gebouw
------------------	----------------------	------------	---------------

Introductie:

De leerlingen kijken naar bouwwerken van Gaudi en Eiffel. Ze maken een fantasiegebouw van hout en karton met verschillende soorten verbindingen. Ze geven naam en betekenis aan hun werk.

Oriënteren: Bouw de toekomst	5 minuten
Opdracht: Bekijk de volgende bouwwerken: Eiffel - Eiffeltoren in Parijs , Gaudi - Basilica i Temple Expiatori de la Agrada Familia . Bespreek de samenhang van het doel, de constructie en de decoratie van de bouwwerken. Merk op dat het gebouw van Eiffel met zo min mogelijk materiaal toch blijft staan (doel is staaltje van techniek), laat de fasen van de opbouw zien. Dat Gaudi organische bouwt met gigantische constructies en exorbitant materiaal en decoratieve elementen toepast (doel is grootsheid van natuur en schepping, respect). Bespreek hoe er tegenwoordig gebouwd wordt, hoe snel/langzaam het gaat.	
Reflecteren: Ben je zelf wel eens op een bouwerij geweest? In of op een heel hoog gebouw? Hoe is dat? Hoe kom je boven in zo'n oude kerk of toren? Hoe gaat dat nu?	

Onderzoeken: Verbinden en bewegen	15 minuten
Opdracht: Maak een kleine constructie van kleine stukjes materiaal met verschillende verbindingen. Zorg voor proefjes die stevig vast zitten, en proefjes die kunnen bewegen. Maak verbindingen met scharnieren, pen- en gatverbindingen, zwaluwstaartjes, as en wiel. Gebruik karton en stokjes en middelen om te binden. Versier je object.	
Reflecteren: wat heb je geprobeerd? Wat verbeterd? Waarom is lijm hier niet handig voor een verbinding en wel voor versiering? Hoe zorg je dat iets kan draaien? Schommelen? scharnieren?. Wanneer gebruik je doorschijnend gekleurd papier en wanneer alleen kleur?	

Uitvoeren: Bouwwerken	30 minuten
Opdracht: Maak een fantasiegebouw dat in jouw fantasie ergens voor dient. Werk vanuit je basismateriaal (doos, koker, iets anders) of vanuit stokken. Gebruik de verbindingen die je bij het onderzoeken hebt geprobeerd of bij anderen hebt gezien. Je gebouw of dingen erin of eraan moeten kunnen bewegen. Je mag je levende gebouw versieren. Geef je gebouw een naam die met de betekenis te maken heeft.	
Reflecteren: Is blik een geschikt basismateriaal? Waarom wel/niet? Wat is je plan? Hoe ga je het aanpassen? Hoe maak je het meer spannend, open, bewegend?	

Evalueren: Levend gebouw	10 minuten
Opdracht: Maak met de groep van de gebouwen een levende fantasiestad. Presenteer je gebouw, naam, doel, hoe je dat kunt zien, waar je verrassingen tegenkwam.	
Reflecteren: Kun je de bedoeling van de maker zien? Vind je dat je werk gelukt is? Wat zou je nog anders, verder willen? Hoe was het om dit te doen?	

Aanvullende suggesties:

Architectuur – De brug

Groep 7, lessenreeks 'basis', les 3

Lesdoel: De leerlingen maken een kunstwerk (collage) van een verbinding tussen twee plaatsen. Ze werken met het verbeelden van diepte, afstand, verhouding, evenwicht, ritme en standpunt. Ze geven rekenschap van de betekenis van hun brug en hun standpunt.

Benodigde materialen: A4-papier, stevig A3-papier, zwart papier, houtskool (dun en dikker), kneedgum, vochtige en droge papieren handdoekjes, stevige lijm, haarlak.

Opdrachten:

Bijzondere bruggen	Brug over het water	Standpunt	Mijn brug
--------------------	---------------------	-----------	-----------

Introductie:

De leerlingen maken een kunstwerk van een brug over het water in gemengde techniek, houtskool en collage.

Oriënteren: Bruggen kijken **5 minuten**

Opdracht: Bekijk plaatjes van [bijzondere bruggen](#) van verschillend materiaal en techniek. Bespreek waarvoor de verschillende bruggen gemaakt zijn, in wat voor omgeving je ze tegenkomt, waarvan en hoe ze gemaakt zijn en wat je ervan vindt.

Reflecteren: Wat voor bijzondere bruggen ken je zelf? Ben je er wel eens op geweest?

Onderzoeken: Brug over het water **15 minuten**

Opdracht:

1. Schets met houtskool op A4-papier een horizontale lijn: boven is lucht, onder is water. Links en rechts teken je oevers waar je nog een stukje van ziet. Daartussen maak je een zelfverzonnen, aparte brug.
2. Schets iets wat over de brug gaat en teken iets op de oevers. Gebruik grijs en zwart sterk voor land, lucht en water. Je kunt houtskool, na zachtjes inkleuren, met je vingers uitwrijven voor een grijs tint.
3. Schets op een tweede A4 jouw brug vanuit een andere plek, bijv. van boven, of als je erop staat.

Reflecteren: Waarvan is jouw brug gemaakt? Hoe groot is de overspanning, hoe hoog boven het water? Waar staat je brug? Voor wie is hij bedoeld? Kun je vanuit een andere plaats nog zien wat voor brug het is?

Uitvoeren: Standpunt **30 minuten**

Opdracht: Kies naar aanleiding van je onderzoek de brug die je wilt maken, en de plek van waaruit je die ziet. Het mag anders zijn dan je in je onderzoek. Teken met houtskool water, lucht en oevers op A3. Geef water, land en lucht met houtskool een verschillende tint en textuur. Knip de onderdelen van je brug uit zwart papier en lijm het in onderdelen tussen de oevers. Teken nog iets op de brug en op de oevers. Als het klaar is, kan je het fixeren met haarlak.

Reflecteren: Welk standpunt kies je? Hoe maak je verschillende grijs tinten met houtskool, hoe maak je texturen van water en wolkjes met houtskool, vingers en kneedgum? Klopt je brug? Wie gaan eroverheen? Houdt de brug? Wat heb je er nog bij nodig?

Evalueren: Mijn brug **10 minuten**

Opdracht: Bekijk en bespreek de werkstukken. Welke standpunten koos je? Wat wilde je daarmee laten zien? Wat voor bruggen zien we? Wat voor moment van de dag is het? Laat de makers iets vertellen. Andere leerlingen kunnen opmerkingen maken en vragen stellen.

Reflecteren: Wat vond je ervan om dit te doen? Hoe ben je op een ander idee gekomen? Is het gelukt?

Aanvullende suggesties:

Teken en kleur de omgeving waar de brug komt in verschillende kleuren blauw en blauwgroen pastelkrijt.

Die kun je net als houtskool uitwrijven voor mooie egale tinten. Plak daarin de brug in onderdelen in gekleurd papier van een warme tint, zoals rood.

Architectuur – De stad

Groep 7, lessenreeks 'basis', les 4

Lesdoel: De leerlingen werken op verschillende manieren met verf: ritme - rust, vlak - lijn, druk - kalm.

Benodigde materialen: Schoolverf in alle kleuren, kwasten, waterbakken en papieren handdoekjes.

Opdrachten:

Stedenbouw

Ritme en rust

De drukte

De bespreking

Introductie:

De leerlingen bekijken kunstwerken van de stad en geven hun visie op de stad weer door middel van verf. Ze leren daarbij aandacht te krijgen voor ritme, kleur en diepte.

Oriënteren: Stedenbouw

5 minuten

Opdracht: Laat de leerlingen afbeeldingen van schilderijen van een stad zien (zie enkele voorbeelden: [voorbeeld 1](#), [voorbeeld 2](#), [voorbeeld 3](#), [voorbeeld 4](#), [voorbeeld 5](#), [voorbeeld 6](#), [voorbeeld 7](#), [voorbeeld 8](#), [voorbeeld 9](#), [voorbeeld 10](#), [voorbeeld 11](#), [voorbeeld 12](#), [voorbeeld 13](#), [voorbeeld 14](#)). Bespreek een aantal schilderijen. Zien de leerlingen op alle schilderijen een stad of zijn er ook dorpen te zien? Hoe zien ze het verschil?

Reflecteren: Zijn de leerlingen zelf wel eens in een grote stad geweest? Zouden ze in zo'n stad willen wonen? Wat zijn de verschillen met Zoetermeer?

Onderzoeken: Ritme en rust

15 minuten

Opdracht: Laat de leerlingen met verf werken. Laat ze een aantal vlakken naast elkaar zetten en er contouren omheen zetten. Laat ze ervaren dat er op deze manier een ritme kan ontstaan (de drukte van de stad). Laat ze ook onderzoeken welke kleuren het beste gebruikt kunnen worden op de voorgrond en welke op de achtergrond (rood komt naar voren, blauw is wijkend).

Reflecteren: Wat gebeurt er als ze zwart door de kleuren mengen? Kunnen ze kleuren helder of somber maken?

Uitvoeren: De drukte

30 minuten

Opdracht: Laat de leerlingen op een A3-vel met verf een indruk van een stad schilderen. De huizen vooraan kunnen ze feller van kleur maken dan de huizen die verder weg staan, waardoor er diepte ontstaat. Ook kunnen ze auto's en mensen in de stad schilderen. Ze creëren zowel hoog- als laagbouw. Ze kunnen grachten en bootjes erbij schilderen.

Reflecteren: Hebben ze gedacht aan de verhoudingen van mensen ten opzichte van huizen en auto's?

Evalueren: De afloop

10 minuten

Opdracht: Laat de leerlingen over hun werkwijze vertellen. Zijn ze met de achtergrond of met de voorgrond begonnen? Hebben ze geprobeerd diepte te maken of vonden ze dat niet van belang?

Reflecteren: Wat ging er goed/fout? Was het moeilijk of makkelijk? Wie is er goed in geslaagd om de drukte van de stad te laten zien?

Aanvullende suggesties:

Laat de leerlingen een rustig park schilderen met op de achtergrond de drukte van de stad.